



Alles of niets in het belang van de verdachte?

EEN OPINIE OVER HET OPTREDEN VAN DE RAADSMAN IN DE MEDIA

Strafzaken hebben voor de buitenstaander altijd iets spannends en daardoor een bepaalde aantrekkingskracht. Het is dan ook niet vreemd dat de media belangstelling hebben voor strafzaken. Voor de betrokkenen – onder wie de verdachte – is die belangstelling niet altijd plezierig en soms ronduit bedreigend. De publiciteit kan leiden tot een ‘trial by media’. Aan de raadsman de taak om in het belang van zijn cliënt op een juiste wijze met de publiciteit om te gaan. Wat de juiste wijze is, kan per geval verschillen. Aan het slot van deze bijdrage wordt een aantal vuistregels geformuleerd.

Inleiding

Strafzaken spreken vaak tot de verbeelding. Het is dan ook niet vreemd dat de verschillende media massaal belangstelling hebben voor het strafrecht. De vertegenwoordigers van politie, justitie, rechterlijke macht, advocatuur en media, zullen zich bewust moeten zijn van de impact die publiciteit kan hebben op individuele burgers. Door de media-aandacht worden zaken die zich in beperkte kring hebben afgespeeld, groot gemaakt. Voor de betrokkenen (slachtoffers, nabestaanden, verdachten) komt die aandacht boven op de gevolgen die het feit sowieso al voor hen heeft. Het is de vraag of die extra aandacht uiteindelijk wel in hun belang is. De vraag stellen, is haar beantwoorden: in de meeste gevallen niet! De media zijn er niet voor (althans niet in de eerste plaats) om de belangen van betrokkenen bij strafbare feiten te behartigen. Wanneer een slachtoffer of een verdachte in een actualiteitenprogramma op de televisie de ruimte krijgt om zijn of haar verhaal te vertellen, dan gaat het de programmamakers in de eerste plaats om dat verhaal (de primeur, de emotie, de sensatie, de kijkcijfers) en niet om de persoon. Nadat het verhaal is verteld, is het voor de programmamaker klaar. Voor de betrokkene is dat meestal niet het geval. Door het

televisieoptreden is de zaak (veel) groter geworden. Vaak is persoonlijke informatie publiek gemaakt en blijkt de (betrekkelijke) luwte van de anonimiteit te zijn verdwenen. Mensen worden op straat herkend of hebben het gevoel herkend te worden. Het gevolg daarvan kan zijn dat deze mensen, die door hun media-optreden hun anonimiteit zijn kwijtgeraakt, de buitenwereld als een bedreiging gaan ervaren.

Voor de professionele procesdeelnemers geldt dit gevaar vanzelfsprekend niet. Het kan natuurlijk voorkomen dat zij achteraf niet helemaal tevreden zijn over hun media-optreden of zich daarvoor zelfs schamen, maar voor hen verandert de impact van de zaak niet wezenlijk door het optreden in de media. Zij zijn dan ook niet persoonlijk bij de zaak betrokken, maar – als het goed is – louter professioneel. Professionele betrokkenheid betekent uiteraard niet dat men de ogen mag sluiten voor individuele belangen. Integendeel. Dat geldt voor politie en justitie, die naar aanleiding van een strafrechtelijk relevante gebeurtenis een persconferentie beleggen of op een andere wijze de publiciteit zoeken, en natuurlijk ook voor de advocaat die voor de belangen van zijn cliënt opkomt. Over die advocaat (en dan in het bijzonder over de raadsman van de verdachte) gaat deze bijdrage.

De vraag die centraal staat is in hoeverre het belang van de verdachte gediend is met media-aandacht.

Media-aandacht

In het algemeen heeft een verdachte er geen belang bij om als zodanig naar buiten te treden.¹ Hoe stiller het is rondom zijn zaak, hoe liever hij het heeft. Simpel gezegd: de burens hoeven niet te weten dat hij ergens van verdacht wordt of zelfs terecht moet staan.

Het is echter een illusie om te denken dat alle verdachten gevrijwaard kunnen blijven van (voor hen veelal negatieve) media-aandacht. In veel gevallen heeft het misdrijf al de nodige aandacht getrokken van de media voordat de verdachte in beeld komt. Er is bijvoorbeeld ergens onder zeer verdachte omstandigheden een lichaam aangetroffen, of er wordt de

Vaak blijft de 'waarheid' van de verdachte onderbelicht in het verhaal dat in de media wordt gepresenteerd

hulp van het publiek ingeroepen om de dader(s) van een misdrijf op te sporen (o.a. *Opsporing Verzocht*). Vaak ook worden de media actief benaderd door politie en/of justitie nadat een misdrijf is 'opgelost' en/of een verdachte is aangehouden.

Niet zelden verschijnen er verhalen in de media waarin verdachten zich niet of slechts ten dele herkennen. Soms is er sprake van onjuiste beeldvorming en/of van stemmingmakerij. Vaak blijft de 'waarheid' van de verdachte onderbelicht in het verhaal dat in de media wordt gepresenteerd.

Verdachten die met (in hun beleving) onjuiste beschuldigingen of met halve waarheden worden geconfronteerd, zijn in de regel zeer verontwaardigd en 'eisen' nogal eens een onmiddellijke rectificatie. De raadsman krijgt in dergelijke gevallen vaak min of meer de opdracht van zijn cliënt om daar dan maar even voor te zorgen. Een rectificatie zou de beeldvorming kunnen veranderen en zou (daarom) in het belang van de verdachte zijn.

Beeldvorming

Beeldvorming is zonder twijfel een factor die van belang is bij de beoordeling van strafzaken. Iemand die door een onjuiste (of een juiste, maar zeer negatieve) beeldvorming de schijn tegen zich heeft, zal – met hetzelfde (geringe) bewijsmateriaal

– meer moeite hebben onder een veroordeling uit te komen dan iemand die een betrouwbaar imago heeft. Ook met het oog op de straftoemeting kan beeldvorming veel betekenen. Het kan daarom zin hebben op te komen tegen een verkeerde (of negatieve) beeldvorming.

Dat wil echter niet zonder meer zeggen dat het altijd verstandig is om in de fase vóór de zitting de publiciteit te zoeken om te proberen tegengas te geven aan de ongewenste berichtgeving. Een negatief beeld van de verdachte wordt niet gemakkelijk omgezet in een beeld van een verdachte met een geloofwaardige en sympathieke uitstraling, door de feiten anders voor te stellen, de persoon van de verdachte neer te zetten als iemand die ook goede kanten heeft, of door te benadrukken dat politie en justitie fouten hebben gemaakt ten nadele van de verdachte. Soms werkt het beter om in de fase vóór de zitting de media te mijden en pas op de zitting stil te staan bij de beeldvorming en de nadelen die de verdachte daardoor heeft ondervonden en mogelijk nog zal ondervinden.

Neem bijvoorbeeld het optreden van de raadsman van Jasper S. (de verdachte in de zaak Marianne Vaatstra), die kort na de aanhouding van zijn cliënt een ander geluid heeft willen laten horen. De commotie die dat veroorzaakte onder met name zijn beroepsgeheten was groot.² Achteraf moet geconstateerd worden dat het optreden van de raadsman (op dat moment, vlak na de aanhouding van zijn cliënt) waarschijnlijk weinig aan de beeldvorming over zijn cliënt heeft veranderd, terwijl de raadsman het door zijn eigen optreden (onbedoeld) behoorlijk zwaar te verduren heeft gekregen. Regelmatig ook wordt door het media-optreden van een raadsman een cliënt getroffen. Veel advocaten onderschatten de macht van de televisie. Er zijn maar weinig advocaten die erin slagen die macht te gebruiken in het voordeel van de cliënt die in de media al een negatief etiket opgeplakt heeft gekregen. De argeloze televisiekijker heeft bovendien regelmatig het gevoel dat de advocaat die iets vertelt over een zaak die hij onder handen heeft, niet zozeer bezig is met het behartigen van de belangen van zijn cliënt, maar vooral met

1 Een belangrijke uitzondering hierop vormen de zogenoemde overtuigingsdaders.

2 Zie o.a. W.H. Jebbink en J.W. Soeteman, 'Het is alsof de advocaat van Jasper S. zich publiekelijk verontschuldigt voor een vuile klus', *de Volkskrant*, 27 november 2012; J. Sjöcrona, 'Waar moet dat heen? Over bedenkelijke omgangsvormen en afkalvende rechtsbescherming', *Strafblad* 2013, 1, p. 31-34; T. van der Goot, 'Kritiek op raadsman Jasper S. is ongefundeerd en kwalijk', *Trouw*, 16 december 2012; A. Van Es en W. Thijssen, 'Wat bezielde Jan Vlug, de advocaat van Jasper S.?', *de Volkskrant*, 8 december 2012; K. van Wees en F. Ligthoet, 'Openhartigheid tactiek van advocaat Jasper S.', *Leeuwarder Courant*, 8 december 2012; I. van Woerden, 'Als ik hem straf had kunnen besparen, had ik dat gedaan', *Trouw*, 19 mei 2013; J. Wagemans, 'Openheid? Advocaat Jasper S. is slechts begonnen met zijn strategie', *de Volkskrant*, 20 december 2012.

het profileren van zichzelf.³

Het belang van media-aandacht

Op grond van het bovenstaande zou men wellicht kunnen concluderen dat publiciteit vooral nadelen heeft voor de verdachte. Voor de individuele verdachte kan die conclusie in veel gevallen wel getrokken worden. Er zullen maar weinig verdachten zijn die achteraf zullen zeggen dat ze blij zijn met de publiciteit die hun strafzaak heeft gegenereerd. Wanneer we echter abstraheren van het individuele geval en ons richten op de verdachte in het algemeen, dan kunnen we die conclusie echter niet zonder meer trekken. De verdachte heeft immers een groot belang bij externe openbaarheid. De media kunnen bijdragen aan de democratische controle van het overheidsoptreden en daarmee aan het goed functioneren van de rechtstaat. Een overheid (politie, justitie en rechterlijke macht) die niet gecontroleerd wordt, kan gemakkelijk in de verleiding komen de haar toebedeelde macht verkeerd te gebruiken of zelfs te misbruiken.

Het gaat dan niet zozeer om de verdachte die in het middelpunt van de aandacht wordt geplaatst, maar om de controle van de met opsporing, vervolging en berechting belaste instanties. Van deze instanties mag worden verlangd dat zij het spel volgens de spelregels spelen en dat zij zich transparant en controleerbaar voor de buitenwereld opstellen.

Op deze transparantie en controleerbaarheid (van in dit geval de rechtspraak) ziet de Persrichtlijn 2013 die per 1 maart 2013 in werking is getreden en waaraan de rechtsprekende macht zich heeft gecommitteerd.

De Persrichtlijn 2013

De Persrichtlijn 2013 is vooral gericht op de dienstverlening aan journalisten in de fase van de berechting. Niet alleen de schrijvende pers wordt gefaciliteerd, maar ook televisie- en radioverslaggevers is het gemakkelijker gemaakt om aan materiaal te komen. Het uitgangspunt in de richtlijn is dat opnamen worden toegestaan, maar dat de rechter een verzoek daartoe gemotiveerd kan afwijzen. De journalist die niet wordt geweigerd, moet zich bij het maken van de opnamen overigens wel aan een aantal regels houden. Regels die met name zien op bescherming van de privacy van de niet-professionele procesdeelnemers en van het in de zittingszaal aanwezige publiek. Onder het kopje 'Strafzittingen' zijn de volgende voorschriften opgenomen:

3.5.1 Journalisten kunnen tijdens strafzittingen in ieder geval beeld- en geluidsopnames maken van de opkomst van de rechtbank, de opening van de zitting door de voorzitter, de voordracht van de tenlastelegging, de behandeling van de feiten, requisitoir, pleidooi, repliek en dupliek en van de uitspraak, behoudens uitzonderlijke omstandigheden.

3.5.2 Journalisten kunnen verzoeken opnames te mogen maken van andere delen van de strafzitting.

3.5.3 Tijdens de zitting mogen beeld- en geluidsopnames worden gemaakt van de professionele procesdeelnemers.

3.5.4 Er mogen geen beeld- en geluidsopnames worden gemaakt van getuigen, deskundigen, slachtoffers en publiek. Journalisten kunnen hen zelf verzoeken om toestemming voor het maken van beeld- en geluidsopnames. In uitzonderlijke omstandigheden kan de rechter het maken van beeld- en geluidsopnames desondanks verbieden.

3.5.5 Ook van de verdachte mogen zonder zijn/haar toestemming geen beeldopnames worden gemaakt. Zijn/haar stem mag wel worden opgenomen. In het geval dat de verdachte daartegen bezwaar maakt, kan de rechter het maken van opnames van de stem van de verdachte verbieden of beslissen dat de stem van de verdachte moet worden vervormd.

Een gemiddelde verdachte zal er geen belang bij hebben dat opnamen van zijn optreden ter terechtzitting worden uitgezonden op radio of televisie (en daarna nog jarenlang op het internet kunnen worden teruggevonden). Ook slachtoffers en nabestaanden zullen er in de regel niet om staan te springen achteraf (nogmaals) geconfronteerd te worden met een geluids- of beeldverslag waarin de 'dader' zijn verhaal vertelt; zeker niet wanneer dit verhaal in hun beleving onwaarheden of halve waarheden bevat, of wanneer de 'dader' zichzelf bijvoorbeeld als slachtoffer profileert. De Persrichtlijn is dan ook niet in de eerste plaats voor de verdachte of voor slachtoffers en nabestaanden geschreven. Met de zogenoemde externe (of: uitwendige) openbaarheid zijn andere belangen gediend.

Externe openbaarheid

Externe openbaarheid maakt (democratische) controle op de rechtspleging mogelijk.⁴ Door publiek toe te laten tot de behandeling van een zaak ter terechtzitting, uitspraken te

3 Vgl. H. Werdmolder, 'Wij zijn er voor je, als je even helemaal vastzit!', de Volkskrant, *Opinie & Debat*, 9 september 2013.

4 Vgl. art. 121 GW, art. 6 lid 1 EVRM en art. 14 lid 1 IVBPR. Dit beginsel wordt nader uitgewerkt in o.a. art. 4 en 5 Wet RO en art. 269 Sv.

doen in het openbaar, en door van rechters te verlangen dat beslissingen worden gemotiveerd, wordt getracht machtsmisbruik door de gevestigde elite te voorkomen. De pers kan een belangrijke rol spelen bij het controleren van de rechtspraak en kan door verslag te doen van hetgeen ter terechtzitting wordt gezegd en voorvalt, en door uitspraken van rechters onder de aandacht van het publiek te brengen, constructief bijdragen aan de doeleinden die met de externe openbaarheid worden nagestreefd. De rechtstaat heeft kritische en onafhankelijke media nodig.

Dit betekent ook dat men (overheid, wetgever, rechterlijke macht) zeer terughoudend moet zijn met het beperken van de persvrijheid en het aan banden leggen van journalisten bij hun verslaggeving met betrekking tot de rechtspraak. Een genuïlkorfde journalist kan immers niet goed blaffen, en zich ergens echt in vastbijten is voor hem bijkans onmogelijk.

Journalisten, maar ook rechters, officieren van justitie en advocaten, dienen zich bewust te zijn van de effecten die publiciteit kan hebben. Een verdachte die weet dat wat hij zegt wordt opgenomen, zou bijvoorbeeld kunnen besluiten zijn mond te houden of zijn woorden extra goed te wegen voor hij ze uitspreekt. De verdachte zou ook kunnen denken dat hem een podium wordt gegeven waarop hij zichzelf kan profileren. Hoe gekker hij doet, hoe groter de kans is dat hij zichzelf in beeld en/of woord terugziet of -hoort. In deze (en andere) gevallen wordt de waarheidsvinding geen dienst bewezen en kan bovendien de vraag worden gesteld op welke wijze de publiciteit nog bijdraagt aan (beoogde) controle op de rechtspleging. Gelet op een en ander valt er veel voor te zeggen de Persrichtlijn aan te passen in die zin dat het opnemen en uitzenden/verspreiden van beeld en/of geluid van de verdachte alsnog niet wordt toegestaan. Bij de huidige stand van zaken ligt het op de weg van de raadsman erop aan te dringen dat er geen opnamen (van de stem) van zijn cliënt worden gemaakt.

Vanzelfsprekend hebben journalisten een eigen verantwoordelijkheid als het gaat om het wel of niet uitzenden of anderszins verspreiden van beeld- of geluidopnamen die tijdens de behandeling ter terechtzitting zijn gemaakt. De meeste journalisten zullen ongetwijfeld serieus en integer met het materiaal omgaan, al zullen er altijd programmamakers zijn op wie juist de excessen grote aantrekkingskracht uitoefenen. Rechters zullen waarschijnlijk vooral rekening willen houden met gerechtvaardigde belangen van aangevers, nabestaanden en van verdachten, en daarnaast met name ingrijpen wanneer het proces van waarheidsvinding nadelig wordt (of zou kunnen worden) beïnvloed.⁵

5 Op de internetpagina van de rechterlijke macht (www.rechtspraak.nl/

Voor de verdediging ligt het anders. Uiteindelijk is er voor haar maar één belang dat telt: het belang van de verdachte.

Het belang van de verdachte

Het is te simpel om te stellen dat de verdachte nooit belang heeft bij publiciteit. Ook het tegenovergestelde is niet juist. Dit geldt niet alleen voor situaties waarop de Persrichtlijn 2013 ziet, maar ook voor andere situaties. Verschillende aspecten kunnen een rol spelen, zoals de aard van het misdrijf, de ernst van het misdrijf, de mate waarin en/of de wijze waarop politie en/of justitie de publiciteit hebben gezocht of gekregen, de mate waarin en/of de wijze waarop het slachtoffer en/of nabestaanden de zaak onder de aandacht van de media hebben gebracht, de soort publiciteit (o.a. verslaggeving, beeldvorming of stemmingmakerij), enzovoort. De raadsman zal in voorkomende gevallen moeten proberen zijn cliënt hierin te adviseren. Ook zal hij over zijn eigen optreden in de media na moeten denken.

Een voorbeeld

Op 15 december 2006 werd een zekere Henk van D. aangehouden als verdachte van de moord op een 12-jarig meisje (Suzanne). De verdachte werd aanvankelijk bijgestaan door mr. X. Nadat Van D. op 17 december 2006 tegenover de politie had bekend betrokken te zijn geweest bij de moord, had mr. X daarover nog dezelfde dag mededelingen gedaan aan de pers. Van D. had daarvoor geen toestemming gegeven. Drie dagen later nam mr. Y de zaak over.

Op 17 januari 2007 liet mr. Y zich interviewen in het televisieprogramma van *Pauw en Witteman* en op 22 januari 2007 was mr. Y te zien in het programma *Netwerk*. Op 17 januari 2007 waren er in een regionale krant uitspraken te lezen die de raadsman tegenover een journalist van die krant zou hebben gedaan. Achteraf gezien waren de uitspraken die mr. Y in de media deed niet erg handig. De deken vond zelfs dat mr. Y in de media in strijd had gehandeld met het bepaalde in artikel 46 Advocatenwet en in het bijzonder met de gedragsregels 6, 5 en 1. De Raad van Discipline overwoog onder meer het volgende:⁶

'a. De Raad neemt als uitgangspunt dat het beleid en de aanpak van de zaak bij de behandeling van de strafzaak ook

Actualiteiten/Persinformatie/Pages/Motivering-afwijzing-opnames.aspx) is een overzicht te vinden van motiveringen die sinds 1 maart 2013 door verschillende rechters zijn gegeven om het verzoek om opnamen te mogen maken, af te wijzen.

6 Raad van Discipline Leeuwarden 22 november 2007, nr. 26/07 (niet gepubliceerd).

ten aanzien van de publiciteit op grond van het dominus litis beginsel behoort tot het exclusieve terrein van de advocaat, die in samenspraak met zijn cliënt het beleid bepaalt. De Raad acht het in principe dan ook geoorloofd dat de advocaat, zeker in een geval als het onderhavige, de publiciteit zoekt met als doel om de onrust weg te nemen die ontstaan was door eerdere onjuiste persberichten, waardoor de gezinsleden van de cliënt in een voor hen bedreigende positie waren gekomen.

b. Eveneens kan het zoeken van de publiciteit gerechtvaardigd zijn om de cliënt op een wijze in de publiciteit te brengen die bijdraagt tot een meer evenwichtige beeldvorming dan die bij het publiek was ontstaan.

c. De advocaat kan eveneens publiekelijk blijk geven van begrip voor de commotie die door de daad van zijn cliënt is ontstaan.

d. Als de advocaat de publiciteit zoekt dan zal hij zich steeds moeten realiseren dat hij niet bij het doen van de mededelingen over de cliënt de overige fundamentele beginselen in de relatie tussen de advocaat en de cliënt schendt.

e. De Raad acht het niet onaannemelijk dat verweerder met de cliënt heeft besproken dat de cliënt in de media zou worden gepresenteerd als iemand die erg verward was en/of die niet goed beseftte wat hij had gedaan. Een dergelijke duidelijke presentatie van de cliënt zal ook voor de cliënt zelf bevattelijk zijn geweest. Ter zitting heeft verweerder op dat punt verklaard, dat hij een psychiater en de huisarts had geraadpleegd met de vraag of zijn cliënt de impact van het afgesproken mediabeleid zou kunnen overzien en daar was bevestigend op gereageerd.

f. Van de uitlatingen die verweerder over dit onderwerp heeft gedaan kan nog worden gezegd dat het afleggen van deze verklaringen enig doel diende. Zij hebben wellicht bijgedragen tot meer begrip in de publieke opinie en het verminderen van de onrust in de samenleving, waardoor de dreiging voor de gezinsleden mogelijk minder is geworden. Met het doen van deze mededelingen is naar het oordeel van de Raad de grens bereikt van wat nog als toelaatbaar kan worden aangemerkt voor zover het gaat om het doen van mededelingen over de persoon van de cliënt en de relatie tussen de cliënt en de advocaat.

g. (...).

h. Bij het publiekelijk doen van mededelingen moet steeds het uitgangspunt zijn dat het belang van de cliënt voorop

staat. Bij de reacties die verweerder heeft gegeven omtrent de aard en de ernst van de zaak was gegeven dat de politie en justitie persverklaringen hadden uitgegeven, waarin gruwelijke details bekend waren gemaakt. Het tonen van begrip voor de gevoelens in de maatschappij acht de Raad ook zeker juist. Een advocaat behoudt echter zijn eigen rol en zijn eigen verantwoordelijkheid. Een goede beroepsuitoefening impliceert dat het de advocaat niet vrijstaat om de gruwelijkheid van de daad van zijn cliënt te benadrukken zoals hij heeft gedaan in 10, 11, 13, 18, 19, 23 en 27, aangezien hij daardoor zich in de mogelijkheden verweer te voeren bij voorbeeld door het beeld te nuanceren zou kunnen beperken, waarmee hij het belang van zijn cliënt heeft kunnen schaden althans zeker niet heeft gediend.

i. De verplichting tot geheimhouding geldt als een fundamenteel beginsel dat de advocaat in de uitoefening van zijn beroep in acht behoort te nemen en waarop cliënten met het oog op de juiste behartiging van hun belangen onvoorwaardelijk moeten kunnen vertrouwen. In de uitlatingen genummerd 8, 9, 16 en 26 heeft verweerder die grens overschreden. Voor het bereiken van de doeleinden die verweerder nastreefde, zoals hierboven onder a, b en c vermeld, diende het geen enkel doel om onderdelen van vertrouwelijke gesprekken in de publiciteit te brengen. De belangen van de cliënt hadden geschaad kunnen worden, nu uiteengezet werd hoe en waarom de cliënt tot zijn bekentenis was gekomen waarbij de prominente rol van de raadsman werd onderstreept. Voor een juiste uitvoering van de hem opgedragen taak bestond er geen enkele redelijke grond om deze kennis naar buiten te brengen, waarmee de beantwoording van de vraag of de cliënt voor deze bepaalde mededelingen wel of geen toestemming heeft gegeven irrelevant is geworden.

j. Ten overvloede overweegt de Raad dat een leek – en zeker iemand die verward is en bij wie niet goed is doorgedrongen wat hij heeft gedaan, zoals verweerder bij herhaling heeft verklaard, en van wie vaststaat dat hij een minder dan normale geestelijke ontwikkeling heeft – niet kan beoordelen in hoeverre de schending van het beroepsgeheim nodig was bij het optreden van zijn raadsman in de publiciteit. Een dergelijke toestemming disculpeert om die reden verweerder evenmin.

k. Ook voor de wijze waarop de advocaat zijn zaken dient te behandelen is het belang van de cliënt bepalend. Dat belang wordt evenmin gediend, maar kan zelfs worden geschaad als een advocaat publiekelijk de goede en kwade kansen van een zaak afweegt (4, 5 en 6), in het openbaar er over gaat speculeren of er sprake is van doodslag of moord

waarbij de advocaat nota bene zelf feitelijke gronden voor de voorbedachte raad en dus voor bewezenverklaring van moord aanvoert (7), over de hoogte van de straf verklaart dat deze nog hoger zou worden als de verdachte een leugenachtige verklaring zou hebben gehandhaafd (8 en 27) en dat de straf mogelijk 30 jaar of levenslang zou worden al dan niet met tbs (14 en 24).

l. Aan de verweerder kan tevens worden verweten dat hij van zijn taak een onjuiste opvatting heeft ten toon gespreid in zijn uitlatingen sub 15 en 16. In iedere zaak heeft een advocaat immers een bepaalde bandbreedte waarbinnen hij zinvol kan optreden (in casu mogelijk ten aanzien van kwalificaties als moord of doodslag, strafmaat, gevangenisstraf en/of tbs). De stelling dat het geen zin zou hebben gehad om voor strafvermindering te pleiten, terwijl (waarschijnlijk) de inhoud van de dagvaarding niet bekend was, het onderzoek naar de persoonlijkheid van zijn cliënt nog moest plaatsvinden of althans er nog geen rapportage voorhanden was en uiteraard ook geen eis van de Officier van Justitie bekend was, was onbegrijpelijk en volstrekt prematuur. Met deze opmerking suggereerde hij dat hij geen inhoudelijk verweer noch een strafmaatverweer zou (kunnen) voeren ongeacht wat de Officier van Justitie zou eisen.

m. Niet alleen door deze opmerkingen maar ook door zijn uitlatingen in 18, 22, 23 en 24 heeft hij publiekelijk afstand genomen van zijn cliënt. Uitspraken als 'dat er toch iets niet goed zit in de beleving van meneer' en 'Joh, ga er van uit dat je voorlopig een lange tijd te gast bij justitie bent' en de uitlatingen waarbij hij aangeeft dat het moeilijk is om zijn cliënt te verdedigen geven blijk van een houding ten opzichte van de cliënt, die een behoorlijk advocaat niet betaamt.

n. De Raad acht de klacht op de hierboven aangegeven onderdelen gegrond.

o. Bij de bepaling van de op te leggen maatregel overweegt de Raad dat niet gebleken is dat verweerder bij het naar buiten brengen van details over deze zaak de intentie heeft gehad andere belangen te willen dienen dan die van het belang van zijn cliënt.'

Mr. Y kwam ervan af met een enkelvoudige waarschuwing. Zijn intenties waren niet verkeerd, maar het bleek achteraf nog helemaal niet zo eenvoudig te zijn om in het belang van de cliënt de juiste dingen te zeggen. De vragen die werden gesteld, stuurden hem in een richting die hij vooraf zeker niet had willen in slaan. Terugkijkend had mr. Y ongetwijfeld – in het belang van zijn cliënt, maar ook in zijn eigen belang – de

pers beter iets meer op afstand kunnen houden.

Ik heb ervoor gekozen dit voorbeeld op te nemen (en uitgebreid te citeren uit de beoordeling door de Raad van Discipline), omdat het goed duidelijk maakt dat het – ondanks het feit dat er goede redenen kunnen zijn om de publiciteit te zoeken – soms ook verstandig kan zijn om (in de fase voorafgaand aan de inhoudelijke behandeling van de zaak) terughoudend te zijn in de media. Zelfs wanneer mr. Y in zijn uitlatingen in de media niet over grenzen zou zijn gegaan, is het de vraag of zijn optreden zijn cliënt veel had kunnen opleveren. Waarschijnlijk niet.

Het belang van de verdachte (vervolg)

Het is nog niet eens zo vreselijk lang geleden dat betrokkenen bij het strafproces zich in beginsel terughoudend opstelden in de media zolang de zaak 'onder de rechter' was. Deze *'sub judice'*-regel' was geen dwingend voorschrift, maar gaf wel een richting aan. Een richting waarin een zekere terughoudendheid (in de fase waarin de rechter nog geen uitspraak had gedaan) – zoals gezegd – de norm was.

In de huidige tijd, waarin alle informatie te allen tijde met iedereen lijkt te moeten worden gedeeld, is terughoudendheid vaak ver te zoeken. De rechtszaal is beslist niet meer het eerste en enige podium waarop argumenten worden uitgewisseld. De uitwisseling van argumenten blijft overigens veelal beperkt tot het verkondigen van de eigen (partij)standpunten. Soms worden die argumenten door 'nieuwmakers' opgepakt en uitvergroot, en ontstaat er een publieke verontwaardiging die een behoorlijke druk op de rechtspraak kan leggen. Cleiren spreekt in dit verband over 'publieke strafrechtspraak' en over 'tegen-rechtspraak', en vraagt zich af hoe de rechterlijke macht daarmee om zou moeten gaan.⁷ Dat blijkt nog helemaal niet zo eenvoudig te zijn, aldus Cleiren.

'De strategie die vanuit de rechtspraak als instituut wordt gevolgd en – verder geconcretiseerd – door de strafrechter in een concrete zaak wordt uitgevoerd is die van responsiviteit, openheid en transparantie.'⁸

Cleiren constateert dat deze strategie geen adequaat antwoord geeft op alle aspecten van 'tegen-rechtspraak' waarmee de rechterlijke macht wordt geconfronteerd.

De rechtspraak komt door de toegenomen media-aandacht (in de vorm van zgn. 'tegen-rechtspraak') onder druk te

7 T. Cleiren, "Tegen-rechtspraak". Publieke strafrechtspraak als uitdaging voor het publiekrechtelijke strafrecht', in: M. Groenhuijsen, T. Kooijmans en J. Ouwerkerk (red.), *Roosachtig strafrecht, Liber amicorum Theo de Roos*, Deventer: Kluwer 2013, p. 105-124.

8 Idem, p. 123.

staan, maar het is vooral de verdachte die daarvan de wrange vruchten plukt. Aangezien de verdachte recht heeft op een eerlijk proces (art. 6 EVRM) en op bescherming van zijn privéleven (art. 8 EVRM), zal zo veel mogelijk voorkomen moeten worden dat 'pre- and extrajudicial publicity' leidt tot een 'trial by media' (waardoor de verdachte publiekelijk te kijk wordt gezet). Gebeurt dat onverhoopt toch, dan ligt het voor de hand dat de verdachte daarvoor in het strafproces wordt gecompenseerd. Die compensatie kan worden geboden door de voor de verdachte nadelige publiciteit (waarvoor de verdediging niet zelf verantwoordelijk is) als wegingsfactor bij de straftoemeting te betrekken.⁹ In uitzonderlijke gevallen zou zelfs aan de niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie kunnen worden gedacht.¹⁰

Het recht van een verdachte op een eerlijk proces en diens recht op bescherming van zijn privéleven scheppen verplichtingen voor alle betrokkenen. Het verdient aanbeveling die verplichtingen (normen) vast te leggen, zodat het voor iedereen duidelijk is waar de grenzen liggen (en wat de consequenties [kunnen] zijn van het overschrijden van die grenzen). Bij het formuleren van de normen zouden de in aanmerking komende belangen in abstracto moeten worden afgewogen. Omdat in de verschillende fasen van het proces de belangen verschillend beoordeeld kunnen worden, ligt het voor de hand onderscheid te maken tussen de verschillende fasen van het strafproces.

In de fase van het vooronderzoek zal de nadruk in de regel liggen op het opsporen van de dader (verdachte) en op de reconstructie van het feit (waarheidsvinding). Soms is het nodig daarbij de hulp van het publiek in te roepen. Wanneer met het oog op de opsporing de pers wordt ingeschakeld, zal (door de opsporingsinstanties) steeds getoetst moeten worden aan de beginselen van subsidiariteit, proportionaliteit en zorgvuldigheid. Op het moment dat bijvoorbeeld de verdachte is opgespoord en is aangehouden, ligt het niet meer zo voor de hand om een (compositie)foto van de dader of video-

beelden waarop de dader (tijdens het begaan van het feit) te zien is, naar buiten te brengen. Dit uitgangspunt geldt zowel voor de politie als voor de pers.

Wanneer het opsporingsonderzoek is afgerond, ligt het sowieso niet meer voor de hand dat de politie de publiciteit zoekt. Door het publiceren van foto's of films van de verdachte en/of van het feit in deze fase, wordt de verdachte in de regel onnodig benadeeld.

In de aanloop naar de zitting krijgt de verdediging de beschikking over het dossier. Ook het slachtoffer kan kennisnemen van processtukken (art. 51b Sv). De gedragsregels schrijven voor dat de advocaat (in beginsel) geen afschrift van de processtukken aan de media verstrekt (gedragsregel 10 lid 2). Deze regel is erop gericht een *trial by media* te voorkomen. Het voorschrift voorkomt echter niet dat de cliënt (verdachte of slachtoffer/aangever/nabestaande) processtukken aan de media verstrekt. Er zullen regels moeten komen waarin wordt vastgelegd hoe de media daarmee moeten omgaan.

In de aanloop naar de zitting toe hebben procespartijen er soms behoefte aan (alvast) de publiciteit te zoeken. Vaak ook komt het initiatief van de media zelf. Men wil alvast (met betrokkenen, deskundigen of met [willekeurige] derden) vooruitblikken op de inhoudelijke behandeling van de zaak. Om te voorkomen dat er een stemming wordt gecreëerd die een ongewenste druk op de rechtspraak legt en waardoor de verdachte al vroegtijdig als 'dader' wordt gebrandmerkt, zouden er duidelijke regels moeten komen voor de berichtgeving over komende strafzaken in de media (zonder dat er meteen censuur wordt toegepast). De ongeschreven *sub judice*-regel zou daarbij als uitgangspunt kunnen worden genomen.

Is de zaak eenmaal aanhangig en vindt er een openbare behandeling plaats, dan is de pers van harte welkom om bij die behandeling aanwezig te zijn en daarover te berichten. Daarbij moet er – zoals gezegd – wel voor worden gewaakt dat het proces van waarheidsvinding niet nadelig wordt beïnvloed. Vanuit het belang van de verdachte beschouwd, zou men er alsnog voor kunnen kiezen journalisten alleen toe te staan opnamen te maken en te publiceren van hetgeen door de professionele procesdeelnemers naar voren wordt gebracht. Na de zitting kunnen deze professionele procesdeelnemers desgewenst hun standpunten nog toelichten. Na de uitspraak mag vanzelfsprekend iedereen zeggen wat hij of zij ervan vindt.

Strategisch gebruik maken van de media

Ongewenste publiciteit kan de verdachte behoorlijk parten spelen. Een door de verdediging gekozen strategie kan gedwarsboemd worden door 'verkeerde' berichtgeving in de

9 Zoals dat kort geleden nog gebeurde in de zaak die betrekking had op een geweldpleging op 4 januari 2013 in Eindhoven. In die zaak waren opnamen van de geweldshandelingen met toestemming van de officier van justitie uitgezonden op de televisie. De Rechtbank Oost-Brabant oordeelde dat er sprake was van een onherstelbaar vormverzuim (art. 359a Sv), nu uit het dossier o.a. niet bleek dat geprobeerd is om via minder ingrijpende opsporingsmiddelen de identiteit van de verdachten te achterhalen. Daar kwam nog bij, aldus de rechtbank, dat de buitengewoon grote media-aandacht gevolgen voor de verdachte heeft gehad en dat de beelden hem ook in de toekomst nog zullen achtervolgen en verstreckende gevolgen zullen hebben voor zijn verdere leven. Zie o.a. Rb. Oost-Brabant 28 augustus 2013, ECLI:NL:RBOBR:2013:4797.

10 In Hof Den Bosch 26 mei 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BQ6181 werd het beroep op de niet-ontvankelijkheid van het Openbaar Ministerie niet gehonoreerd.

media. Zo hadden de raadslieden van bijvoorbeeld Robert M. (Amsterdamse zedenzaak), Benno L. (Bossche zwemleeraar), Sytze van der V. (Eindhovense pedoseksueel), Milen Y. (overlijden van verkeersslachtoffer Donnie Rog) en El-Hasan D. (overlijden van grensrechter Richard Nieuwenhuizen) waarschijnlijk liever iets minder mediabelangstelling voor de zaak tegen hun cliënt gehad. In een aantal van deze zaken zochten familieleden van slachtoffers de publiciteit, waardoor vooral het slachtofferperspectief heel nadrukkelijk onder de

Ik durf de stelling aan dat mediastilte in de meeste gevallen de beste verdedigingsstrategie is

aandacht van het publiek werd gebracht. Soms wordt naar aanleiding van die ‘ongewenste’ publiciteit door de verdediging betoogd dat de verdachte erg heeft geleden onder de negatieve beeldvorming en dat die omstandigheid tot enige strafvermindering zou moeten leiden. Dit argument wordt soms wel,¹¹ maar vaak ook niet¹² door rechters overgenomen.

Ook al leidt de (negatieve) publiciteit aan het eind van de rit soms tot enige strafvermindering, dit betekent niet dat de verdachte daar veel mee opschiet. De nadelen van de media-aandacht wegen in de regel niet op tegen het ‘voordeel’ van strafvermindering. Veroordeelden worden soms jaren later nog geconfronteerd met de nadelige effecten van publiciteit. Zo ervaren Benno L. en Sytze van der V. door alle publiciteit die er is geweest thans problemen bij hun resocialisatie.¹³

Ik durf de stelling aan dat mediastilte in de meeste gevallen de beste verdedigingsstrategie is. Zelf de publiciteit zoeken, heeft alleen zin wanneer men het publiek nodig heeft om een doel te bereiken. Een verdachte heeft het publiek niet

nodig om de rechter ervan te overtuigen dat hij bijvoorbeeld onschuldig is of een lagere straf verdient. Wellicht dat in uitzonderlijke gevallen de hulp van het publiek moet worden ingeroepen om materiaal te verzamelen om een verdedigingsstandpunt te kunnen onderbouwen, maar meestal zal dat niet aan de orde zijn.

Voor slachtoffers en nabestaanden geldt dit ook, maar in mindere mate. Zij kunnen heel bewust de media ‘gebruiken’ om de verdachte – in hun ogen vaak ‘de dader’ – in een negatief daglicht te plaatsen. De primaire reactie van de verdachte om daarop meteen publiekelijk te willen reageren, is niet de beste reactie. Hij zal meestal geen sympathie oogsten en bereikt er slechts mee dat hij nogmaals in het middelpunt van de (voor hem negatieve) belangstelling wordt geplaatst. Hier ligt een taak voor de raadsman, die in voorkomende gevallen zal moeten proberen zijn cliënt ervan te overtuigen dat ‘terugslaan’ geen zin heeft en dat het veel verstandiger is om te zijner tijd aan de rechter uit te leggen wat de impact van de publiciteit is geweest.

Voor iemand die ‘onschuldig’ meent te zijn, kan een en ander anders liggen. Hij zal wellicht veel ruchtbaarheid aan zijn zaak willen geven, om de wereld te laten weten dat hij onschuldig is en dat ze de verkeerde hebben. Ook hier biedt de publiciteit overigens geen garantie voor succes.¹⁴ Terug naar de raadsman. Deze wordt nogal eens benaderd door vertegenwoordigers van de media met het verzoek om mee te werken aan een vorm van publiciteit naar aanleiding van een concrete strafzaak. De raadsman zal zich telkens de vraag moeten stellen of het belang van de cliënt gediend is met de publiciteit. Bij die afweging kan uiteraard worden betrokken dat niet-meewerken ertoe kan leiden dat de berichtgeving te eenzijdig in het nadeel van de cliënt zal zijn. Mag hij in zo’n geval – om strategische redenen – de journalist(en) inzage geven in het dossier of zelfs afschriften van processtukken aan de media verstrekken? Gedragsregel 10 lid 2 is duidelijk. In de toelichting op deze gedragsregel valt onder meer het volgende te lezen:

‘Het proces behoort in de rechtszaal te worden gevoerd. Daarom is verstrekking van kopieën uit het procesdossier aan

11 Bijv. Hof Den Bosch 26 mei 2011, ECLI:NL:GHSHE:2011:BQ6181 (Benno L.); Rb. Den Bosch 4 oktober 2011, ECLI:NL:RBSHE:2011:BT6501 (mensenhandel en uitbuiting aspergestekers); Rb. Den Bosch 2 februari 2012, ECLI:NL:RBSHE:2012:BV2219 (bierglasincident); Rb. Zwolle-Lelystad 8 mei 2012, ECLI:NL:RBZLY:2012:BW5187 (belastingfraude); Hof Amsterdam 7 december 2012, ECLI:NL:GHAMS:2012:BY5525 (vastgoedfraude).

12 Bijv. Rb. Den Haag 7 februari 2013, ECLI:NL:RBDH:2013:BZ0977 (overval op juwelier); Hof Amsterdam 26 april 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:BZ8885 (Robert M); Hof Amsterdam 16 april 2013, ECLI:NL:GHAMS:2013:BZ7878 (Palm Invest); Rb. Utrecht 26 oktober 2012, ECLI:NL:RBUYR:2012:BY1411 (zedenzaak); Rb. Breda 10 juli 2012, ECLI:NL:RBBRE:2012:BX0925 (geweld door lid MC Satudara).

13 Rb. Den Haag 12 augustus 2013 (kort geding), ECLI:NL:RBDHA:2013:10154 (Sytze van der V.); ‘Actiegroep tegen komst Benno L.’, www.telegraaf.nl/binnenland/21716793/_Actiegroep_tegen_komst_Benno_L_.html.

14 Denk bijvoorbeeld aan Ernest L. (Deventer moordzaak) die talloze keren de publiciteit heeft gezocht, maar die uiteindelijk toch veroordeeld is en zijn straf heeft moeten ondergaan. In deze zaak heeft Maurice de Hond zich er enorm voor ingezet de media te mobiliseren om een (in zijn ogen) gerechtelijke dwaling aan de kaak te stellen. Dit leidde er uiteindelijk toe dat De Hond civielrechtelijk werd aangesproken door de ‘klusjesman’ die door hem als (mogelijke) dader werd aangewezen, en door de vriendin van de ‘klusjesman’ die door De Hond beschuldigd werd van het verschaffen van een vals alibi aan haar vriend. Zie o.a. HR 1 oktober 2010, ECLI:NL:HR:2010:BN5662, NJ 2010, 529.

de media niet toegestaan. (...) Het verbod afschriften uit het strafdossier te verstrekken aan de media zou in bijzondere gevallen uitzondering kunnen lijden, indien sprake is van ernstige schending van de belangen van de cliënt als kennelijk gevolg van door anderen aan de zaak gegeven ruchtbaarheid. In een zodanig geval zal aanstonds voor de advocaat duidelijk moeten zijn dat de tuchtrechter, later oordelend, hoogstwaarschijnlijk het belang van de cliënt zwaarder zal laten wegen dan andere gerechtvaardigde belangen.'

Ter illustratie een citaat uit de beslissing van de Raad van Discipline Amsterdam van 29 juni 2009:

'4.1 De raad stelt voorop hetgeen is bepaald in gedragsregel 10 lid 2: in een strafzaak verstrekt de advocaat geen afschrift van processtukken aan de media. De advocaat is terughoudend met het geven van inzage in die stukken. Vast is komen te staan dat verweerder in strijd met de genoemde regel heeft gehandeld door de geluidsbanden en de verbatim uitwerkingen daarvan aan de redactie van het programma Netwerk ter beschikking te stellen. (...)

4.4 Verweerder heeft zich tenslotte beroepen op een rechtvaardigingsgrond gelegen in het belang van zijn cliënt. Hetgeen verweerder in dit verband heeft aangevoerd komt erop neer dat het belang van zijn cliënt uitdrukkelijk vorderde dat de geluidsbanden en de verbatim uitwerkingen daarvan aan de redactie van Netwerk ter beschikking zouden worden gesteld, welk belang in dit geval zwaarder diende te wegen dan het naleven van gedragsregel 10 lid 2. In dat kader heeft verweerder gewezen op de criteria als geformuleerd bij de uitspraak van de raad van discipline Amsterdam van 14 april 2003 in een zaak naar aanleiding van het ter inzage geven van het strafdossier in de strafzaak rond de dood van 'het meisje van Nulde' aan journalisten. Volgens deze uitspraak zijn de volgende elementen van belang voor de tuchtrechtelijke beoordeling van het aan de media beschikbaar stellen van of het de media inzage geven in – een strafdossier:

- toestemming van de cliënt;
- het in rechte te respecteren belang van de cliënt;
- het opsporingsbelang;
- de gerechtvaardigde belangen van derden.

4.5 Verweerder heeft aangevoerd dat aan de zaak van zijn cliënt in de media uitvoerig aandacht is besteed en dat zijn cliënt als gevolg daarvan beschadigd is geraakt in die zin dat zowel in de directe omgeving van verweerders cliënt als ook in ruimere kring een zeer negatief beeld van verweerders cliënt is ontstaan, welk beeld door het vonnis van 25 april 2008 onvoldoende is gecorrigeerd. In dat kader had de cliënt van verweerder een in rechte te respecteren belang bij een (verdere correctie) van het van hem ontstane beeld door het

meewerken aan de uitzending van Netwerk en het in dat kader beschikbaar stellen van de verbatim uitwerkingen en de geluidsbanden aan de redactie van Netwerk. Verweerder heeft voorts onweersproken aangevoerd dat hij heeft gehandeld met instemming van zijn cliënt.

4.6 Gezien de ernst van de aan de cliënt van verweerder ten laste gelegde feiten en de daaraan in de media bestede aandacht oordeelt de raad dat verweerders cliënt inderdaad een in rechte te respecteren belang had bij het beschikbaar stellen van de geluidsbanden en de verbatim uitwerkingen daarvan aan de redactie van Netwerk. Hierbij is naar het oordeel van de raad van belang dat het vonnis van 25 april 2008 weliswaar aandacht besteedt aan de verschillen tussen de processen-verbaal en de geluidsopname daarvan, maar dat de rechtbank daarop een gematigder visie heeft dan verweerder en diens cliënt hebben.

4.7 Ten aanzien van het opsporingsbelang, dat verweerder in beginsel bij zijn afweging omtrent het overhandigen van de geluidsbanden en de verbatim uitwerkingen diende te betrekken, overweegt de raad dat dit in de onderhavige zaak – waarin vrijspraak was gevorderd en uitgesproken – geen rol van betekenis meer speelde.

4.8 Ten aanzien van de gerechtvaardigde belangen van derden oordeelt de raad dat verweerder deze belangen in voldoende mate bij zijn afweging heeft betrokken. Verweerder heeft aangevoerd dat hij de geluidsbanden uitsluitend ter controle op de juistheid van de verbatim uitwerkingen aan de redactie van Netwerk heeft overhandigd en dat hij met die redactie de mondelinge afspraak had gemaakt dat de geluidsbanden niet in de uitzending zouden worden gebruikt. De raad heeft geen reden om aan deze onweersproken mededelingen van verweerder te twijfelen en oordeelt op grond daarvan dat verweerder zich de belangen van derden – in het bijzonder de bij het verhoor betrokken politiebeamten – in voldoende mate heeft aangetrokken.

4.9 Het voorgaande overziende oordeelt de raad dat sprake is van een rechtvaardigingsgrond voor de overtreding van gedragsregel 10 lid 2, nu verweerder – onverminderd zijn eigen verantwoordelijkheid – heeft gehandeld met instemming van zijn cliënt en diens belang rechtvaardigde dat de geluidsbanden en de verbatim verslagen aan de redactie van Netwerk werden overhandigd. Daarbij heeft verweerder de gerechtvaardigde belangen van derden in voldoende mate ontzien door met de redactie van Netwerk de afspraak te maken dat de geluidsopnamen in de uitzending niet en gehore zouden worden gebracht.

4.10 Ten overvloede overweegt de raad dat de achtergrond van artikel 10 lid 2 gedragsregels, ondermeer de wens is om een zogenoemd 'trial by media' te voorkomen. De raad is van oordeel dat – nadat verweerders cliënt was vrijgesproken en

het vonnis – materieel – onherroepelijk was geworden – trial by media niet meer aan de orde was.

4.11 Gezien het voorgaande is de raad van oordeel dat het bezwaar ongegrond is.¹⁵

Afronding

Verdachten hebben gemiddeld genomen weinig belang bij media-aandacht. Toch ziet men vrijwel dagelijks advocaten in de media verschijnen die iets te vertellen hebben naar aanleiding van een strafzaak die ze onder handen hebben. In veel gevallen wordt niet echt duidelijk welk belang van de verdachte de raadsman beoogt te behartigen met de publiciteit of wordt een dermate eenzijdig betoog gehouden dat daardoor de positie van de cliënt eerder wordt verzwakt dan verstevigd. Dat een raadsman de pers na de uitspraak te woord staat, is nog wel begrijpelijk, omdat een uitspraak – of die nu gunstig of juist ongunstig voor de verdachte uitpakt – vaak tot een reactie noopt (al was het maar om te zeggen dat er hoger beroep zal worden ingesteld omdat een bepaald verweer niet is gehonoreerd of omdat de straf te hoog is). Veel minder begrijpelijk is het wanneer een advocaat na een eerste gesprek met zijn cliënt op het politiebureau – en zonder alle *ins en outs* van de zaak te kennen – actief de pers gaat benaderen om te verkondigen dat zijn cliënt onschuldig is.

De raadsman heeft een kist vol gereedschap waarmee hij kan proberen de belangen van zijn cliënt optimaal te behartigen. In die kist zitten (vanzelfsprekend) de privileges (het vrije verkeer en het verschoningsrecht) die het mogelijk maken zijn taken naar behoren te kunnen uitoefenen. Daarnaast beschikt hij (of eigenlijk: zijn cliënt) over een groot aantal processuele bevoegdheden in het kader van het strafproces. De publiciteit wordt soms ook als een stuk gereedschap uit de kist van de raadsman gehaald. Een stuk gereedschap dat niet gemakkelijk in het gebruik is en dat soms effectief blijkt te zijn, maar heel vaak tot schade leidt of anderszins niet het

beoogde resultaat oplevert.

De raadsman zou met betrekking tot het optreden in de media de volgende vuistregels als uitgangspunt kunnen nemen:

1. Het belang van de cliënt is in alle gevallen bepalend voor het optreden van de raadsman in de media.
2. De raadsman bespreekt vooraf met zijn cliënt de voor- en nadelen van het optreden in de media, zodat de cliënt weloverwogen kan beslissen of hij al dan niet instemt met het mediaoptreden.
3. De raadsman treedt slechts op in de media met instemming van zijn cliënt.
4. De raadsman bespreekt vooraf met zijn cliënt wat er naar buiten toe wordt gecommuniceerd (en wat niet).
5. De raadsman bereid zich voor op het optreden in de media.
6. Het optreden van de raadsman in de media wordt begrensd door de wet en de gedragsregels (zoals die nader zijn uitgewerkt in de tuchtrechtspraak).
7. Zorgvuldigheidsnormen spelen een rol bij de beoordeling of het verstrekken van afschriften van processtukken aan de media (in strijd met het bepaalde in gedragsregel 10 lid 2) gerechtvaardigd is.
8. In de fase voorafgaand aan de berechting is de sub judice-regel richtinggevend (maar niet allesbepalend).
9. De raadsman probeert (in beginsel) te voorkomen dat er tijdens de behandeling van de zaak ter terechtzitting beelden/of geluidopnamen worden gemaakt van zijn cliënt.

15 Raad van Discipline in het ressort Amsterdam 29 juni 2009, nr. 09-040U (te raadplegen via de internetpagina: tuchtrecht.overheid.nl/ onder het nummer: YA1666). Het ging in dit geval om een zaak waarin de verdachte door de Rb. Utrecht was vrijgesproken van een zedenmisdrijf. De plaatsvervangend hoofdofficier diende naar aanleiding van de uitzending van het programma *Netwerk* een klacht in bij de deken. Nadat de deken had besloten zelf een dekenbezwaar voor te leggen aan de Raad van Discipline, zag het Openbaar Ministerie af van het voortzetten van de klachtprocedure. De beslissing van de Raad van Discipline heeft dus betrekking op dekenbezwaar. Zie over de uitspraak van de Raad van Discipline te Amsterdam in de zaak van het 'meisje van Nulde': T.N.B.M. Spronken, 'Strafdossiers in de media', *NbSr* 2003, p. 480-483. De uitspraak van de Raad van Discipline in het ressort Amsterdam van 14 april 2003, nr. 205.02U, is opgenomen in *NbSr* 2003, 232.